

راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی از دیدگاه صاحب‌نظران

شهناز خادمی‌زاده^۱، فاطمه رفیعی‌نسب^۲

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی با ماهیتی میان‌رشته‌ای، به تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاهی، بیمارستانی و تحقیقاتی می‌پردازد. پژوهش حاضر با هدف بررسی مشکلات و راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی این رشته انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه کیفی با روش موردی، به بررسی نظرات متخصصان پرداخت. بدین منظور، مصاحبه شونده‌گان به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و نظرات آن‌ها با استفاده از مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته جمع‌آوری گردید و پس از کدگذاری اولیه، طبقه‌بندی آن‌ها صورت گرفت.

یافته‌ها: با تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، مشکلات جایگاه شغلی کتابداری پزشکی با توجه به دفترچه طبقه‌بندی مشاغل در مقوله استخدامی مشخص گردید. در خصوص مشکلات مشاغل عمومی، تغییر عنوان شغلی کتابدار به کارشناس علم اطلاعات و دانش‌شناسی و محدود بودن به چند رشته شغلی و در بخش مشاغل تخصصی، رشته شغلی کارشناس فن‌آوری اطلاعات سلامت و همچنین، مشکلات استخدامی کتابداران پزشکی عنوان شد و راهکارهایی از دیدگاه استادان و صاحب‌نظران این رشته پیشنهاد گردید.

نتیجه‌گیری: رشته کتابداری پزشکی با گذشت چند دهه از فعالیت خود در کشور، به منظور ارتقای جایگاه شغلی خود نیازمند راهکارهایی است. آنچه مسلم است این که با تخصصی شدن فعالیت‌های کتابداران، ایجاد رشته‌های شغلی مستقل بیش از گذشته می‌تواند به ارتقای جایگاه شغلی این رشته کمک نماید. انتظار می‌رود که نتایج تحقیق حاضر بتواند به مدیران و متولیان امر در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری بهتر یاری رساند.

واژه‌های کلیدی: کتابخانه‌ها، پزشکی؛ جایگاه شغلی؛ مهندسی مشاغل؛ پژوهش کیفی

پیام کلیدی: با توجه به توانمندی‌های دانش‌آموختگان کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، جای رشته‌های شغلی هم‌سو با این توانمندی‌ها در طبقه‌بندی مشاغل خالی است. لازمه این امر، بازنگری فعالیت‌های حرفه‌ای کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در عرصه سلامت و درمان در دانشگاه‌ها می‌باشد.

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۷/۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۱۵

ارجاع: خادمی‌زاده شهناز، رفیعی‌نسب فاطمه. راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی از دیدگاه صاحب‌نظران. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۴۰۰؛ ۱۸ (۶): ۲۷۹-۲۸۵

مقدمه

کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی با ماهیتی میان‌رشته‌ای، به تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاهی، بیمارستانی و تحقیقاتی می‌پردازد. این رشته تحصیلی، از طریق تأمین نیازهای اطلاعاتی افراد مختلف جامعه به خصوص جامعه پزشکی، می‌تواند نقش مهمی در ارتقای کیفیت خدمات پزشکی و همچنین، بهداشت و سلامت جامعه ایفا نماید. دانش‌آموختگان این رشته بر اساس طرح طبقه‌بندی مشاغل دستگاه‌های اجرایی، می‌توانند در سازمان‌های دولتی مشغول به کار شوند (۱).

هرچند که ظهور فن‌آوری‌های اطلاعاتی، بر فرصت‌های شغلی نوین کتابداری بی‌تأثیر نبوده است (۲)، اما با معرفی پست‌های سازمانی جدید، مشاغل معمول و سنتی کتابداران از بازار کار این حرفه حذف نشده است و همچنان فعالیت‌های گذشته آنان در کنار عرصه‌های جدید در جریان می‌باشد (۳).

بدون تردید امروزه موفقیت در بازار کار کتابداری، مستلزم مجهز شدن به شایستگی دانش و مهارت‌های فن‌آوری اطلاعات است (۲). امروزه ظهور فن‌آوری‌های جدید و رشد سریع دانش پزشکی، تقاضا برای دسترسی به اطلاعات

دقیق را موجب شده است. متولیان امر آموزش همواره در تلاش هستند همگام با تغییرات فن‌آوری، سرفصل‌های دروس را مورد بازنگری قرار دهند. علاوه بر این، یکی از مهم‌ترین و مفیدترین فعالیت‌های کتابداران پزشکی، ارائه برنامه درسی و ایجاد گرایش‌های متناسب با نیازهای گروه‌های هدف از طرق مختلف است (۴) تا دانش‌آموختگان این رشته بتوانند نقش‌های جدید و مفیدی را در جامعه ایفا نمایند. لزوم تغییر برنامه‌های آموزشی متناسب با نقش‌های جدید کتابداران در محیط پزشکی جدید و عصر اطلاعات یکپارچه نباید نادیده گرفته شود (۵).

مقاله حاصل تحقیق مستقل بدون حمایت مالی و سازمانی است.

۱- دانشیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

۲- دانشجوی دکتری تخصصی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
نویسنده طرف مکاتبه: شهناز خادمی‌زاده؛ دانشیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

Email: s.khademi@scu.ac.ir

با توجه به فشار کاری روزانه در مراکز درمانی، کمبود وقت کادر درمان و نیاز همیشگی به اطلاعات دقیق و جدید، یکی از نقش‌های جدید کتابدار بالینی در این زمینه به طور محسوس درک می‌شود (۶) کتابداران بالینی با مشارکت در تشخیص و پیشنهاد انتخاب دارو یا مشارکت در درمان، تأثیر مثبتی در تصمیم‌گیری بالینی دارند (۱۲-۷). نقش آموزشی نیز یکی دیگر از نقش‌های کتابداران می‌باشد که ابعاد گسترده‌تری پیدا کرده است و به نظر می‌رسد مانند کتابدار بالینی جایگاه ویژه‌ای دارد (۱۳). همچنین، کتابداران می‌توانند به گروه‌های تحقیقاتی در روند توسعه دانش کمک نمایند و به عنوان بخشی از تیم تحقیقاتی، نقش‌های متنوع و مؤثری را ایفا نمایند (۱۴). این نقش‌ها می‌تواند شامل پشتیبانی پژوهشی و مدیریت داده‌های تحقیق (۱۵)، مشاور اطلاعاتی (۱۶) و مشارکت در پژوهش (۱۷، ۱۸) باشد. اگرچه کتابداران پزشکی می‌توانند در انواع تحقیقات پزشکی مشارکت داشته باشند، اما حضور آن‌ها در یک مطالعه مرور سیستماتیک بسیار مهم است. به عنوان یک متخصص جستجو، کتابدار برای توسعه اصطلاحات مورد نیاز برای یک استراتژی جستجوی جامع در چندین منبع مناسب، باید با محققان ارتباط برقرار کند. به عنوان یک سازمان دهنده و تحلیل‌گر، کتابدار ضمن مدیریت مؤثر مقالات، مراحل جستجو، بازیابی و آرشیو را مستند نماید (۲۲-۱۹). کتابداران در بررسی سیستماتیک، مانند برقراری ارتباط روش‌های فرایند بررسی، تدوین مشترک سؤال تحقیق و معیارهای حذف، تدوین استراتژی جستجو در انواع پایگاه‌های داده، مستندسازی جستجوها و نوشتن روش جستجو مشارکت می‌نمایند (۲۰). از طرف دیگر، مهارت‌ها و شایستگی‌های کتابداران در زمینه سواد اطلاعاتی ضمن ایجاد امکان همکاری با متخصصان مراقبت‌های بهداشتی در ارائه دستورالعمل برای مکان‌های دانشگاهی، بالینی و بیمارستانی، تحقیقات نظری را به فرصت‌های عملی برای تمرین سواد سلامت تبدیل کرده است (۲۳). به تازگی نیز در بحران همه‌گیری کووید ۱۹، سودمندی مشارکت بین کتابداران پزشکی و تیم‌های پزشکی و همچنین، نهادهای مختلف در یک سیستم مراقبت بهداشتی و مراکز پزشکی آکادمیک برای خدمات پزشکی مرجع در جهت تأمین سریع نیازهای اطلاعاتی در یک بحران نشان داده شد (۲۴).

استفاده از کتابدار پزشکی در برنامه‌های مراقبت و درمان به منظور ارائه خدمات اطلاعاتی متناسب با سیاست‌های بهداشتی (۲۵) گاهی اوقات منجر به بروز نام‌های جدید برای کتابداران پزشکی شده است که از آن جمله می‌توان به پژوهشگر اطلاعات (Informationist Research) (۱۸) و یا «کتابدار همراه» (Embedded Librarians) (۲۶) که منعکس‌کننده فعالیت‌های جدیدی است که کتابداران انجام می‌دهد. شاید با انتخاب این‌گونه نام‌ها، نقش‌های شغلی تازه کتابداران برای جامعه علمی قابل درک‌تر و ملموس‌تر باشد. با توجه به این که چندین دهه از آغاز فعالیت رشته کتابداری پزشکی می‌گذرد و در حال حاضر دانش‌آموختگان این رشته در کتابخانه‌های دانشگاه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مشغول به فعالیت هستند، در پژوهش حاضر تلاش گردید تا از طریق طرح پرسش در خصوص ابهامات و مشکلات شغلی این رشته و با تکیه بر دفترچه طبقه‌بندی مشاغل، راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی کتابداری پزشکی از دیدگاه استادان و صاحب‌نظران جمع‌آوری شود.

مصاحبه شوندگان نسبت به ابعاد و مؤلفه‌ها، از روش مطالعه کیفی استفاده شد. از بین روش‌های مختلف کیفی به دلیل نیاز به بررسی عمیق موضوع پژوهش، روش موردی (Study Case) انتخاب گردید. در این روش، پژوهشگر به جستجوی ژرف یک رخداد، فعالیت، فرایند و حتی یک موضوع می‌پردازد (۲۷). در این راستا، پس از تنظیم سؤالاتی بر اساس شواهد و منابع موجود، مصاحبه‌هایی با چندین نفر از اعضای هیأت علمی گروه‌های کتابداری پزشکی کشور و کارشناسان ستادی دانشگاهی و وزارتی در تابستان سال ۱۴۰۰ ترتیب داده شد. با وجود اختلاف در خبرگی، وجه اشتراک همه آن‌ها این بود که هر یک به گونه‌ای به دلیل سابقه در امور اجرایی به مسایل و مشکلات طبقه‌بندی مشاغل آشنا بوده و در این زمینه تأملاتی داشته‌اند. بدین منظور، نظرات ۹ نفر از استادان و اعضای هیأت علمی که سمت اجرایی داشتند و ۲ نفر کارشناس ستاد دانشگاهی و وزارتی به روش نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته جمع‌آوری گردید. شرایط ورود به تحقیق شامل هیأت علمی گروه کتابداری پزشکی در هر یک از دانشگاه‌های ایران و همچنین، کارشناس ستادی دانشگاهی یا وزارتی با حداقل چهار سال سابقه فعالیت کاری و اجرایی بود. نویسندگان برای انجام مصاحبه‌ها ابتدا پروتکل مصاحبه را طراحی و مصاحبه‌ها را بر اساس آن پیش بردند. پژوهش با سؤالات اطلاعات عمومی فردی و سابقه کار و سمت اجرایی شروع و سپس به سؤال اصلی مطالعه پیوند داده شد. معیار توقف نمونه‌گیری، تکراری شدن داده‌ها یا اشباع نظری بود که دیگر اطلاعات تازه و جدیدی طبقه‌بندی نمی‌شد. مدت زمان مصاحبه از ۳۰ تا ۱۲۰ دقیقه متغیر بود که در یک جلسه انجام گردید. مصاحبه با تعیین وقت قبلی و با توجه به دسترس بودن افراد به شکل حضوری، تلفنی یا اینترنتی از طریق Google Meet انجام شد. واحد تحلیل در تحقیق، کل مصاحبه‌ها بود که پس از پیاده‌سازی بارها مورد بررسی قرار داده شد و به این ترتیب واحدهای معنی به صورت جملات یا پاراگراف از بیانات و متون مصاحبه مشخص و کدهای اولیه یا کدهای باز از آن‌ها استخراج گردید. تحلیل با اضافه شدن هر مصاحبه تکرار و کدها و طبقات اصلاح شد. مصاحبه شوندگان در پژوهش ۱۱ نفر بودند که از نظر جنسیت شامل ۶ زن و ۵ مرد با میانگین سنی ۴۶ سال و از نظر سابقه کاری نیز اغلب در محدوده ۱۰ تا ۲۰ سال قرار داشتند. مصاحبه‌ها ضبط و سپس پیاده‌سازی و به متن تبدیل گردید. پس از کدگذاری اولیه، طبقه‌بندی آن‌ها در نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰۱۸ زیر نظر متخصص موضوعی انجام شد. تلاش نویسندگان مقاله بر این بود که این مؤلفه‌ها به زبان پاسخ دهندگان نزدیک باشد. پس از این مرحله، اقدام به دسته‌بندی مؤلفه‌ها گردید. در پژوهش حاضر، قابلیت اعتماد نتایج از طریق بررسی داده‌ها و ثبت و ضبط جزئیات، سه سوبیه‌سازی داده‌ها، تشریح انبوه و غنی داده‌ها یا پرمایگی اطلاعات و طولانی کردن فرایند مصاحبه‌ها برای فهم عمیق موضوع، هدایت دقیق جریان مصاحبه و مشارکت اعضا در کدگذاری داده‌ها به دست آمد. داده‌های مصاحبه و تحلیل اسناد و مدارک به صورت تحلیل محتوا به روش کدگذاری استقرایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در تمامی مراحل انجام مصاحبه و مطالعه، محرمانگی اطلاعات مصاحبه شوندگان حفظ گردید.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر از نظرات ۱۱ نفر از صاحب‌نظران استفاده شد. مشخصات جمعیتی شناختی شرکت‌کنندگان در جدول ۱ قابل مشاهده است.

روش بررسی

به منظور دستیابی به توصیفی عمیق و غنی از تجارب، نگرش و ادراک

جدول ۱: مشخصات جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش

تعداد مصاحبه شوندهگان	جنسیت		تحصیلات		سن (سال)			سابقه کار (سال)	
	زن	مرد	کارشناس ارشد	دکتری تخصصی	۴۰-۳۰	۵۰-۴۰	۶۰-۵۰	کمتر از ۱۰	بیشتر از ۲۰
۱۱	۶	۵	۱	۱۰	۲	۷	۲	۱	۸

امور پژوهشی، بهداشتی و درمانی ذکر شده بود را پیشنهاد دادند و بر لزوم داشتن برنامه بلندمدت به سمت ایجاد رشته شغلی کتابدار بالینی برای پر کردن خلأ هویتی و همچنین، برطرف کردن مشکلات مربوط به رسته بهداشتی- درمانی تأکید داشتند. به نقل از صحبت یکی از شرکت‌کنندگان: «کتابداری یکی از رشته‌هایی است که جزء علوم پایه تعریف می‌شود که در واقع کتابدار بالینی می‌تواند حلقه اتصال بین علوم پایه و بالینی باشد».

نادیده انگاری سرفصل‌های آموزشی کتابداری پزشکی در آزمون‌های استخدامی موجب می‌شود دانش‌آموختگان رشته کتابداری پزشکی نسبت به علم اطلاعات و دانش‌شناسی شانس موفقیت کمتری داشته باشند. در نتیجه، این مسأله منجر به به هدر رفتن وقت، انرژی و سرمایه (نیروی تربیت شده) خواهد شد و سؤالات آزمون‌های استخدامی با همکاری و یا نظارت هیأت علمی‌های این رشته طراحی شود. مؤلفه بعدی، امکان ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد کتابداری پزشکی برای همه رشته‌ها می‌باشد. بدون شک یکی از چالش‌های این رشته، جوانان تحصیل کرده بیکاری است که فرصت‌ها از آن‌ها گرفته شده است. بعضی از اعضای هیأت علمی برای رفع این مشکل، عدم امکان ادامه تحصیل برای کارشناسی سایر رشته‌ها را در مقطع ارشد به عنوان راه‌حل پیشنهاد دادند. برخی دیگر انجام مصاحبه در زمان آزمون استخدامی را فیلتر مناسبی برای این مسأله در نظر گرفتند. یک از شرکت‌کنندگان در این زمینه اظهار داشت: «وقتی بدون مشورت و نظرخواهی تصمیمات در رابطه با استخدام دانش‌آموختگان این رشته اتخاذ می‌شود، نتیجه آن ناکارآمدی افرادی است که وارد یک شغل می‌شوند». شرکت‌کننده دیگری ضمن انتقاد نسبت به جزیره‌ای عمل کردن افراد در سازمان‌ها، چنین بیان کرد: «بنده همیشه از معترضان این مسأله هستم که بین علم و عمل حداقل در رشته خودمان فاصله وجود دارد؛ یعنی کسی که در کتابخانه کار می‌کند با کسی که در گروه آموزشی هستند، کلاً از هم جدا هستند».

راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی کتابداری پزشکی در جدول ۳ نشان داده شده است. تشکیل کارگروه تخصصی با حضور سیاست‌گذاران و متولیان امور اجرایی و استخدام، سیاست‌گذاران وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (کارگروه مهندسی مشاغل)، سازمان برنامه و بودجه کشور، سازمان امور استخدامی کشوری و معاونت توسعه نیروی انسانی، به عنوان اولین مؤلفه‌های اصلی پیشنهاد گردید.

بر اساس متن مصاحبه‌های شرکت‌کنندگان، کدهای مربوط به مشکلات و راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی کتابداری پزشکی استخراج گردید که در جدول ۲ ارائه شده است.

با تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، مشکلات جایگاه شغلی کتابداری پزشکی با توجه به دفترچه طبقه‌بندی مشاغل در مقوله استخدامی بررسی گردید. در خصوص مشکلات مشاغل عمومی، تغییر عنوان شغلی کتابدار به کارشناس علم اطلاعات و دانش‌شناسی به عنوان پرسش مطرح شد که در پاسخ و برای جلوگیری از چنین مواردی در آینده، تشکیل کارگروهی پیشنهاد شد که هرگونه تغییری همگام با سیاست‌های وزارت بهداشت و با نظرخواهی از استادان رشته انجام گیرد. به عقیده بسیاری از مصاحبه شوندهگان مرجع بودن وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری و همچنین، سازمان برنامه و بودجه برای استعلام و پیگیری‌های عناوین شغلی موجب بروز چنین مشکلاتی شده است. در این رابطه یکی از مصاحبه شوندهگان اظهار داشتند که «جایگاه شغلی می‌تواند وزنی باشد برای جایگاه رشته کتابداری پزشکی، چون توانمندی که یک کتابدار پزشکی دارد، علی‌رغم شباهت با فارغ‌التحصیل علم اطلاعات متفاوت هست که می‌طلبد تخصص‌های ویژه‌ای را که اگر حتی قرار است تفکیکی انجام نشود حداقل اسم رشته متناسب با همان نامی که در وزارت بهداشت وجود دارد باقی بماند. هر زمان که اسم تغییر کرد متناسب با آن عنوان رشته شغلی هم می‌تواند تغییر کند». در خصوص پرسش عناوین شغلی در مشاغل عمومی دفترچه طبقه‌بندی مشاغل به نظر مصاحبه شوندهگان عدم آگاهی متولیان امر از توانمندی‌های دانش‌آموختگان کتابداری پزشکی موجب محدود بودن و گرایش بیشتر به سمت حفظ و نگهداری اسناد بوده است. در رابطه با ادغام رشته کارشناس فن‌آوری اطلاعات سلامت با کتابداری پزشکی تحت عنوان مشترک «کارشناس فن‌آوری اطلاعات سلامت»، دیدگاه‌های هیأت علمی و کارشناسان ستادی برای ارائه راهکار مرتبط در این زمینه متفاوت بود. دلیل این رویکرد از دیدگاه کارشناسان ستادی این بود که اگر این اقدام صورت نمی‌گرفت، کتابداری پزشکی نمی‌توانست در رسته بهداشتی- درمانی قرار بگیرد. برخی از اعضای هیأت علمی هم با این دیدگاه موافق بودند، اما برخی دیگر این اقدام را باعث به خطر افتادن هویت رشته تلقی عنوان نمودند و به عنوان راه‌حل ایجاد یک رسته فرعی مانند آنچه که در طرح طبقه‌بندی و ارزشیابی مشاغل مستخدمین دستگاه‌های اجرایی (۱) برای رشته شغلی محقق به عنوان رسته فرعی:

جدول ۲: مشکلات جایگاه شغلی کتابداری پزشکی

مقوله‌های اصلی	مؤلفه	زیرمؤلفه‌ها
مشکلات استخدامی	عناوین شغلی مندرج در بخش مشاغل عمومی دفترچه طبقه‌بندی مشاغل	عدم هماهنگی عنوان شغلی با عنوان رشته در وزارت بهداشت، محدود شدن رشته تحصیلی کتابداری پزشکی به چند عنوان شغلی
	عنوان شغلی کارشناسی فن‌آوری اطلاعات سلامت	به خطر افتادن هویت رشته
	عدم هماهنگی سؤالات آزمون‌های استخدامی با سرفصل‌ها و محتوای آموزشی	هدر رفتن وقت، انرژی و نیروی تربیت شده
	مجاز بودن امکان ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد کتابداری پزشکی برای همه رشته‌ها	بیکاری غیر مستقیم دانش‌آموختگان کتابداری پزشکی

جدول ۳: راهکارهای مرتبط با ارتقای جایگاه شغلی کتابداری پزشکی

مقوله‌های اصلی	مؤلفه	زیرمؤلفه‌ها
راهکارهای اجرایی	تشکیل کارگروه تخصصی	برگزاری جلسات و نشست‌ها با حضور استادان نظرخواهی مداوم از استادان در خصوص تغییر و یا تعریف رشته شغلی مطابق با سرفصل‌های آموزشی اطلاع‌رسانی مستمر گزارش‌های آماری توزیع مناسب نیروی انسانی
	طرح نیروی انسانی	فراهم شدن امکان تمدید طرح نیروی انسانی تبدیل طرح اختیاری به طرح اجباری احیای مجدد انجمن کتابداری پزشکی
	تعامل	مشارکت فعال در روند برنامه‌ریزی‌های ملی حضور فعال در همایش‌ها و کارگاه‌های منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی شرکت مستمر در کارگاه‌های آموزشی ضمن خدمت مشارکت فعال به عنوان مربی کارآموزی
		حفظ انگیزه لازم و اهتمام به فراگیری دانش و مهارت‌های نوین دانشجویان به‌روزرسانی دانش و ارتقای مداوم مهارت‌های کتابداران پزشکی

در این رابطه، برگزاری جلسات و نشست‌هایی با حضور استادان، نظرخواهی مداوم از آن‌ها در خصوص تغییر و یا تعریف رشته شغلی مطابق با سرفصل‌های آموزشی، اطلاع‌رسانی مستمر گزارش‌های آماری اعضای هیأت علمی به مراجع سیاست‌گذار در راستای توزیع مناسب نیروی انسانی در برنامه‌های بلندمدت راهکارهای پیشنهادی بود. در خصوص طرح نیروی انسانی نیز با توجه به محدودیت‌های استخدامی و فاصله بین آزمون‌های استخدامی، امکان تمدید طرح اختیاری یا تغییر به طرح اجباری پیشنهاد داده شد. در خصوص مؤلفه تعامل، نیاز به یک همکاری جمعی در سطوح اعضای هیأت علمی، دانشجویان و حتی کتابداران شاغل وجود دارد. اعضای هیأت علمی ضمن تعامل سازنده با یکدیگر، می‌توانند با احیای مجدد انجمن کتابداری پزشکی و عضویت فعال در آن، به مشارکت مؤثر در روند برنامه‌ریزی‌های ملی مانند سند آمایش سرزمینی و حتی مشارکت فعال در روند آزمون‌های استخدامی (مانند اعلام نیاز رشته تحصیلی و همچنین، طراحی سؤالات آزمون‌های استخدامی) اقدام نمایند. در سطح بعدی لازم است که دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته ضمن حفظ انگیزه لازم و تلاش برای فراگیری دانش و مهارت‌های نوین، در همایش‌ها و کارگاه‌های منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی حضور فعال داشته باشند. همچنین، ضمن ارتباط با یکدیگر از طریق تشکیل انجمن‌های علمی و یا صنفی، نسبت به پیگیری مطالبات به حق خود در زمان مناسب اقدام نمایند و در نهایت، کتابداران می‌توانند با شرکت مستمر در کارگاه‌های آموزشی دوره‌ای، ضمن به‌روزرسانی دانش و ارتقای مستمر مهارت‌ها، با دانشجویان این رشته تعامل سازنده‌ای داشته باشند و در زمینه برگزاری مؤثرتر کارآموزی‌ها نقش سازنده‌ای ایفا نمایند.

بدون شک یکی از موارد اثربخشی که در ارتقای جایگاه کتابداری پزشکی نقش داشته، طرح نیروی انسانی بوده است؛ به خصوص در مواردی که امکان برگزاری آزمون استخدامی به هر دلیلی میسر نیست، این مورد می‌تواند راهگشا باشد، اما در بسیاری از موارد با وجود دانش سازمانی مناسبی که در مدت دو سال کسب کرده‌اند، امکان جذب این نیروها وجود ندارد و با تمام شدن مدت طرح، دانش سازمانی نیز همراه با فرد از سازمان خارج می‌گردد و مجدد زمانی برای آموزش نیروی جدید صرف می‌شود که این مسأله نیز با توجه به کمبود نیروی انسانی در بیشتر مراکز و کتابخانه‌ها، قابل تأمل است. اگر شرایطی فراهم شود که بتوان طرح اختیاری را به طرح اجباری تبدیل نمود، می‌توان با تمدید طرح، امکان استفاده هرچه بیشتر از نیروهای متخصص و فعال را میسر نمود یا این که شرایطی فراهم شود و در صورت رضایت محل کار، امکان به کارگیری مجدد این نیروها به شکل دیگری مانند نیروی شرکتی وجود داشته باشد.

مسأله دیگر، عدم آگاهی متولیان امر از توانمندی‌های دانش‌آموختگان کتابداری پزشکی است که موجب شده است این رشته به چند عنوان شغلی محدود شود که این مورد نیز در قالب همان کارگروه ذکر شده می‌تواند قابل بحث و بررسی باشد. با توجه به مطالعات فراوانی که در زمینه نقش‌های کتابداری پزشکی در داخل و خارج از کشور انجام شده است، لزوم بازنگری فعالیت‌های حرفه‌ای کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی در عرصه سلامت و درمان در دانشگاه‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

بحث

بر اساس نتایج پژوهش حاضر، بسیاری از مشکلات پیش آمده در خصوص جایگاه رشته با تشکیل کارگروهی در این زمینه قابل بررسی و پیگیری است. به عنوان مثال ویرایش اخیر دفترچه طبقه‌بندی مشاغل، تغییر عنوان شغلی کتابدار به کارشناس علم اطلاعات و دانش‌شناسی است که علت این تغییر مطابق با گفته کارشناسان ستادی وزارت بهداشت، منبع استعلام بودن وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور استخدامی کشور می‌باشد که نبود

در مطالعه حاضر تعدادی از راهکارهای اساسی در این زمینه از دیدگاه استادان و صاحب‌نظران این رشته مورد بررسی قرار گرفت. این واقعیت را باید پذیرفت که بحث در خصوص جایگاه یک رشته شغلی به خبرنگار متفاوتی نیازمند است، اما با توجه به محدودیت‌های دسترسی در این مجال، فقط فرصت گفتگو با استادان رشته و نفرات محدودی از ستاد وزارت بهداشت و کارگروه مهندسی مشاغل دانشگاهی فراهم گردید.

پیشنهادها

رایزی و سیاست‌گذاری صحیح در رابطه با ایجاد رشته‌های شغلی متنوعی مانند کتابدار بالینی و بررسی راهکارهای ارتقای جایگاه شغلی کتابداری پزشکی از دیدگاه کتابداران و دانش‌آموختگان می‌تواند مد نظر قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان از تمامی شرکت‌کنندگان در مصاحبه (اعضای محترم هیأت علمی گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و کارشناسان ستادی وزارت بهداشت و دانشگاه‌ها) که در انجام این تحقیق همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید. لازم به ذکر است که پژوهش حاضر تحت حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز با شماره گرنت SCU.EI1400.28564 انجام گرفت.

تضاد منافع

در انجام پژوهش حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته‌اند.

با توجه به لزوم تعریف رشته‌های شغلی جدید برای رشته کتابداری پزشکی، تغییر سرفصل‌ها و اضافه شدن مباحث جدید به خصوص در دوره تحصیلات تکمیلی ضروری است تا در خصوص جایگاه جدید این رشته در وزارت بهداشت بررسی بیشتری صورت گیرد. لازمه بقای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، حرکت‌های اساسی در راستای تغییر در سرفصل‌های کنونی، هماهنگی بیشتر با فن‌آوری‌های نوین، پرهیز از تکرار مطالب در مقاطع مختلف و تطابق با نیازهای جامعه هدف خود است (۲۸). با مهیا کردن شرایط در خصوص نقش‌های جدید کتابداران پزشکی مانند کتابدار بالینی (۳۱-۲۹) و همچنین، حضور در تحقیقات پزشکی قبل از انجام آن، حین تحقیقات و حتی بعد از انجام تحقیقات (۲۶، ۲۳، ۱۳)، می‌توان زمینه را برای ارتقای جایگاه این رشته فراهم نمود.

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گفته شد، می‌توان بیان کرد که رشته کتابداری پزشکی با گذشت چند دهه از فعالیت خود در کشور، به منظور ارتقای جایگاه شغلی خود نیازمند راهکارهایی است. با توجه به موارد مطرح شده، در گام اول تشکیل کارگروه تخصصی و بازنگری در دفترچه مشاغل در راستای تبیین جایگاه ویژه‌ای برای این رشته شغلی ضروری به نظر می‌رسد. باید تلاش شود تا با پررنگ کردن گرایش پزشکی به ویژه کتابدار بالینی در سرفصل‌های آموزشی بعد از کسب اطمینان از آمادگی نیروی تربیت شده در این حوزه، به ایجاد ردیف شغلی مناسب و مرتبط اقدام شود. آنچه مسلم است این که با تخصصی شدن فعالیت‌های کتابداران بیش از گذشته، ایجاد رشته‌های شغلی مستقل می‌تواند به ارتقای جایگاه شغلی کتابداری پزشکی کمک نماید. انتظار می‌رود که نتایج پژوهش حاضر بتواند به مدیران و متولیان امر در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری بهتر یاری رساند.

References

- Ronagh Y. Plan for classification and evaluation of jobs of employees of executive bodies. 2nd ed. Tehran, Iran: Farmanesh Publications; 2013. [In Persian].
- Shahbazi R, Fahimnia F, Hakimzade R. Modern information technology-based Librarian jobs for LIS graduates: A content analysis of job advertisements. *Academic Librarianship and Information Research* 2013; 47(3): 229-50. [In Persian].
- Yazdan M. One Hundred occupations for librarians: new organizational posts in libraries and information centers. *Librarianship and Informaion Organization Studies* 2012; 22(3): 88. [In Persian].
- Safdari R, Ehtesham H, Bahadori L. Highlighting a valuable dimension in health care librarianship: A systematic review. *Med J Islam Repub Iran* 2018; 32: 42.
- Detlefsen E. Library and information science education for the new medical environment and the age of integrated information. *Libr Trends* 1993; 42(2): 342-64.
- Lappa E. Undertaking an information-needs analysis of the emergency-care physician to inform the role of the clinical librarian: A Greek perspective. *Health Info Libr J* 2005; 22(2): 124-32.
- Brettle A, Maden-Jenkins M, Anderson L, McNally R, Pratchett T, Tancock J, et al. Evaluating clinical librarian services: a systematic review. *Health Info Libr J* 2011; 28(1): 3-22.
- Calabretta N, Cavanaugh SK. Education for inpatients: Working with nurses through the clinical information system. *Med Ref Serv Q* 2004; 23(2): 73-9.
- Banks DE, Shi R, Timm DF, Christopher KA, Duggar DC, Comegys M, et al. Decreased hospital length of stay associated with presentation of cases at morning report with librarian support. *J Med Libr Assoc* 2007; 95(4): 381-7.
- Harrison J, Beraquet V. Clinical librarians, a new tribe in the UK: Roles and responsibilities. *Health Info Libr J* 2010; 27(2): 123-32.
- Gardois P, Calabrese R, Colombi N, Deplano A, Lingua C, Longo F, et al. Effectiveness of bibliographic searches performed by paediatric residents and interns assisted by librarians. A randomised controlled trial. *Health Info Libr*

- J 2011; 28(4): 273-84.
12. Perrier L, Farrell A, Ayala AP, Lightfoot D, Kenny T, Aaronson E, et al. Effects of librarian-provided services in healthcare settings: A systematic review. *J Am Med Inform Assoc* 2014; 21(6): 1118-24.
  13. Safdari R, Ehtesham H, Ziaee N, Robiaty M. The new roles of medical librarians in medical research. *Inf Learn Sci* 2018; 119(11): 682-96.
  14. Janke R, Rush KL. The academic librarian as co-investigator on an interprofessional primary research team: A case study. *Health Info Libr J* 2014; 31(2): 116-22.
  15. Visintini S, Boutet M, Manley A, Helwig M. Research support in health sciences libraries: A scoping review. *J Can Health Libr Assoc* 2018; 39(2): 56-78.
  16. McGowan J, Hogg W, Zhong J, Zhao X. A cost-consequences analysis of a primary care librarian question and answering service. *PLoS One* 2012; 7(3): e33837.
  17. Mazure ES, Alpi KM. Librarian readiness for research partnerships. *J Med Libr Assoc* 2015; 103(2): 91-5.
  18. Federer L. The librarian as research informationist: A case study. *J Med Libr Assoc* 2013; 101(4): 298-302.
  19. Harris MR. The librarian's roles in the systematic review process: A case study. *J Med Libr Assoc* 2005; 93(1): 81-7.
  20. Dudden RF, Protzko SL. The systematic review team: Contributions of the health sciences librarian. *Med Ref Serv Q* 2011; 30(3): 301-15.
  21. Cobus L. Integrating information literacy into the education of public health professionals: roles for librarians and the library. *J Med Libr Assoc* 2008; 96(1): 28-33.
  22. Foster M. An overview of the role of librarians in systematic reviews: From expert search to project manager. *Journal of EAHIL* 2016; 11(3): 3-7.
  23. Kavanaugh EB. Information Literacy, Mental Health, and Lifelong Learning: Librarians and Health Care Professionals in Academic, Clinical, and Hospital Settings. *J Hosp Librariansh* 2021; 21(1): 20-35.
  24. Charney RL, Spencer A, Tao D. A novel partnership between physicians and medical librarians during the COVID-19 pandemic. *Med Ref Serv Q* 2021; 40(1): 48-55.
  25. Droese P, Peterson N. Utilization of the medical librarian in a state Medicaid program to provide information services geared to health policy and health disparities. *J Med Libr Assoc* 2006; 94(2): 174-9.
  26. Ma J, Stahl L, Knotts E. Emerging roles of health information professionals for library and information science curriculum development: A scoping review. *J Med Libr Assoc* 2018; 106(4): 432-44.
  27. Creswell JW, Guetterman TC. *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston, MA: Pearson; 2019.
  28. Zare Farashbandi F, Vahab R, Amini F. Struggle for existence: extinction or survival of medical librarianship and information sciences (Letter to editor). *Health Inf Manage* 2018; 15(2): 50-2. [In Persian].
  29. Hanell F, Ahlryd S. Information work of hospital librarians: Making the invisible visible. *Journal of Librarianship and Information Science* 2021; 09610006211063202.
  30. Ritwik P, Schiavo JH, Lucas W. Clinical librarian in a hospital-based teaching program: Bringing evidence chairside. *J Dent Educ* 2020. [Epub ahead of print].
  31. Hartfiel N, Sadera G, Treadway V, Lawrence C, Tudor ER. A clinical librarian in a hospital critical care unit may generate a positive return on investment. *Health Info Libr J* 2021; 38(2): 97-112.

Effective Strategies for Improving the Profession of Medical Librarianship and Information from the Perspective of Experts

Shahnaz Khademizadeh¹, Fatemeh Rafieinasab²

Original Article

Abstract

Introduction: The field of librarianship and information science with interdisciplinary nature trains specialized human resources required by libraries, academics, hospitals, and research information centers. This study endeavors to investigate the problems and strategies affecting the promotion of the job status in this field.

Methods: This qualitative case study reviewed the viewpoints of specialists. Interviewees were selected by purposeful sampling method and their views were collected using semi-structured interviews; after the initial coding, their classification was done.

Results: By analyzing the interviews, the problems of the medical librarianship job status were identified according to the job classification booklet in the employment category. Regarding the problems of public jobs, changing the job title of librarian to an expert in knowledge and information science and being limited to several professions, and in the specialized jobs section, occupational field of health information technology expert, as well as the employment problems of medical librarians were mentioned and some strategies were proposed from the viewpoint of professors and experts in this field.

Conclusion: The field of medical librarianship, after several decades of its activity in Iran, needs strategies to improve job position. In effect, with the specialization of librarians' activities, the creation of independent job disciplines can help to improve the job status of the discipline. It is expected that the results of the present study can help managers and those in charge in planning and decision-making.

Keywords: Libraries, Medical; Job Position, Job Engineering; Qualitative Research

Received: 25 Sep., 2021

Accepted: 02 Feb., 2022

Published: 04 Feb., 2022

Citation: Khademizadeh S, Rafieinasab F. **Effective Strategies for Improving the Profession of Medical Librarianship and Information from the Perspective of Experts.** Health Inf Manage 2022; 18(6): 279-85.

Article resulted from an independent research without financial support.

1- Associate Professor, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, School of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

2- PhD Student, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, School of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Address for correspondence: Shahnaz Khademizadeh; Associate Professor, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, School of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Email: s.khademi@scu.ac.ir